

BOOK REVIEW

“The Elements of Moral Philosophy” by James Rachels and Stuart Rachels

ปริทัศน์โดย รองศาสตราจารย์ ดร. สมาน อัสวภูมิ¹

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียน

James Rachels (1941-1903) เป็นศาสตราจารย์ทางปรัชญาที่มหาวิทยาลัยอละบามา เมืองเบอร์มิงแฮม ประเทศสหรัฐอเมริกา เขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมหลายเล่ม เช่น The End of Life: Euthasasia and Morality (1986), Created from Animals: The Moral Implications of Darwinism (1990), Can Ethics Provide Answers? (1997), Problems from Philosophy (ตีพิมพ์ 2005) เป็นต้น

Stuart Rachels เป็นรองศาสตราจารย์ทางปรัชญาที่มหาวิทยาลัยอละบามา เช่นเดียวกัน ผู้บรรณาธิการหนังสือนอกจากเล่มนี้แล้วคือ The Right Thing to Do: Basic Readings in Moral Philosophy

สาระสำคัญของหนังสือ

หากผมบังอาจสรุปสาระของหนังสือปรัชญา ถ้าผมไม่บ้าก็คือ เป็นอัจฉริยะ แต่ที่อยากปริทัศน์หนังสือเล่มนี้เพราะเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเป็นปัญหาทั้งในเชิงแนวคิดและการรับรู้

ในบริบทสังคมไทย กล่าวคือเราจะมีคนหรือกลุ่มคนที่ตั้งตนเองเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และกีดกันคนอื่นที่ไม่เหมือนตนเองว่าเป็นคนที่ไม่มีความคุณธรรมจริยธรรม ทั้งๆ ที่ยังไม่ชัดเจนว่าคุณธรรมและจริยธรรมคืออะไร และทั้งสองสิ่งนี้เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ขณะเดียวกันผมเองก็ไม่ใช่ว่าจะรู้เรื่องนี้มากนัก แต่สนใจและใส่ใจเรื่องนี้มาตลอด จึงขอนำเสนอสาระสำคัญบางส่วนของหนังสือเล่มนี้ และแนะนำว่าแต่ละบทของหนังสือเล่มนี้มีอะไรบ้าง เพื่อท่านผู้อ่านที่สนใจจะได้ติดตามอ่านต่อไป

ประการแรกที่ยากกล่าวถึงคือ ความหมายของคุณธรรม ซึ่งผู้เขียนจำหัวในบทที่หนึ่งว่า “คุณธรรมคืออะไร (What Is Morality?)” ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องนี้ว่ายังเป็นเรื่องที่มิปัญหาอยู่มาก แต่โดยธรรมชาติของ Morality Philosophy เราต้องหาทางออกให้ดีที่สุดโดยเริ่มจากแนวคิดของโสเครตีส (Socrates) ที่ว่าคุณธรรมเป็นวิถีในการดำรงชีวิตว่าจะทำอะไรและทำไมจึงทำอย่างนั้น แต่การจะเริ่มต้นอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากและสลับซับซ้อนอย่างเรื่อง Morality นี้คงไม่ใช่ง่ายนัก เพราะมีผู้พร้อมจะโต้แย้งมากมาย อย่างไรก็ตามถ้าเรา

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ไม่มีจุดเริ่มต้น เราก็ไม่มีเส้นทางที่จะเดินต่อดังนั้นผู้เขียนจึงเสนอ “นิยามพื้นฐาน (Minimum Conception)” ของแนวคิดนี้ก่อน แม้จะยังไม่มีข้อยุติ และให้พิจารณากรณีศึกษาเพื่อการทำความเข้าใจนิยามพื้นฐานที่จะได้นำเสนอต่อไป

ผู้เขียนได้นำเสนอกรณีศึกษาประกอบการอธิบายนิยามพื้นฐานไว้หลายกรณี แต่ขอนำมาเสนอเพื่อการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ 2 กรณี คือ กรณีของหนูน้อยเริชชา กับกรณีของโจดีและแมรี ดังนี้

กรณีหนูน้อยเริชชา

หนูน้อยเริชชา (Theresa) เป็นนามสมมติของทารกที่เกิดมาพร้อมกับเป็นโรคที่รู้จักกันในนาม “เด็กไธรมัสมอง” แต่จริงตอนแรกเกิดสุขภาพสมบูรณ์ทุกอย่างยกเว้นสมองบางส่วน คือ ทารกที่เป็นโรคนี้อาจเกิดจากสมองในส่วนที่เรียกซีรีบรัมและซีรีเบลลัมหายไป ผลก็คือ จะส่งผลกระทบต่อระบบการหายใจและการเต้นของหัวใจ และปกติแล้วทารกที่เป็นโรคนี้อาจเสียชีวิตหลังคลอดได้ไม่กี่วัน ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีกรณีทารกแรกเกิดแบบนี้ปีละประมาณสามร้อยกว่าคน และกรณีหนูน้อยเริชชาก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาใดๆ ถ้าพ่อแม่และแม่เด็กเกิดมีแนวคิดที่ว่าไหนๆ ลูกต้องเสียชีวิตอยู่แล้ว น่าจะบริจาคอวัยวะให้เป็นประโยชน์ต่อทารกแรกเกิดที่ต้องการอวัยวะไปเปลี่ยนถ่ายได้ ซึ่งแต่ละปีมีทารกต้องการอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายจำนวนมาก แต่ไม่มีอวัยวะเพียงพอ ขณะเดียวกันกฎหมายรัฐฟลอริดากำหนดไม่ให้มีการแยกอวัยวะของผู้บริจาคจนกว่าจะตายก่อน แต่ในกรณีของทารกที่เป็นโรคนี้อาจจะรอให้ตายก่อน คือประมาณ 8-9 วัน อวัยวะทุกส่วนจะใช้ไม่ได้แล้ว นั่นคือที่มาของ

การเสนอของพ่อแม่เด็ก และหมอก็ไม่ขัดข้อง แม้จะดูเหมือนว่าเป็นการเสียสละที่เจ็บปวดแต่ยิ่งใหญ่และน่ายกย่องว่าเป็นผู้เห็นแก่ชีวิตอื่นของเพื่อนมนุษย์ แต่กลับกลายเป็นปัญหาที่ถกเถียงเชิงคุณธรรม

หนังสือพิมพ์กระพือข่าว โดยเฉพาะความเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเหมาะสมเพียงใด เพราะการที่จะแยกอวัยวะของหนูน้อยเริชชาก็เท่ากับการทำให้เขาเสียชีวิตทันที (แทนที่จะมีอายุได้อีก 8-9 วัน) หลังจากนั้นบรรดานักต่างๆ ตั้งแต่ นักวิชาการทางจริยธรรม นักกฎหมาย นักวิทยาศาสตร์ที่ไม่รู้แต่ชอบชี้ และนักแสทั้งหลายก็วิเคราะห์และให้ความเห็นต่อกรณีนี้อย่างมากมาย แตกเป็นหลายแนวคิด บางกลุ่มเห็นว่าพ่อแม่มีสิทธิอะไรที่จะตัดสินใจการบริจาคหรือไม่บริจาคอวัยวะ รวมไปถึงการตัดสินใจที่จะอยู่หรือตายของทารก บางกลุ่มเห็นว่าถ้ามองถึงอรรถประโยชน์ก็ควรให้มีการบริจาค กลุ่มนี้สนับสนุนให้มีการบริจาคอวัยวะ และมีอีกหลายแง่มุม ซึ่งการถกเถียงกินเวลานานกว่า 9 วัน ผลสรุปเป็นอย่างไรผู้อ่านก็คงเดาได้ แต่ประเด็นที่นักปรัชญาด้านคุณธรรมต้องคิดต่อคือ อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์พึงกระทำต่อกัน ที่ไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่ทำให้ผู้อื่นเสียสิทธิที่พึงมีพึงได้ นี่คือ แก่นของคุณธรรม

กรณีของโจดีและแมรี

โจดีและแมรี เป็นนามสมมติของแฝดสยามที่มีช่องท้องติดกัน ไชสันหลังติดกัน มีหัวใจเดียว และปอดชุดเดียวกัน โจดีซึ่งแข็งแรงกว่าจะเป็นคนปั๊มเลือดเลี้ยงน้องแมรี แผลติดกันแบบนี้

ก็มีทั้งที่เกิดแล้วตายทันที หรืออยู่ได้ระยะหนึ่ง หรือมีชีวิตอยู่ได้จนโตและมีครอบครัวของตนได้ แต่ในกรณีของโจดีกับแมรีนี่ หมอวินิจฉัยว่าจะอยู่ได้ประมาณ 8 เดือน และจะเสียชีวิตทั้งคู่ ทางเดียวที่จะทำให้ทารกแฝดรอดได้อย่างน้อยหนึ่งคนคือการผ่าตัดแยกร่าง ซึ่งโจดีจะรอด แต่แมรีจะตายทันทีที่ที่แยกร่าง พ่อแม่ของแฝดสยามคู่นี้เป็นคนเคร่งศาสนา จึงไม่อยากให้ผ่าตัดเพราะเชื่อว่าถ้าพระเจ้าอยากให้ทั้งสองคนมีชีวิต ก็คงอยู่ได้ แต่ถ้าไม่ใช่ก็แล้วแต่จะเป็นไป อย่างไรก็ตามด้วยจรรยาบรรณของหมอที่เห็นว่าการแยกคู่แฝดเป็นสิ่งที่พึงทำ แม้จะทำให้อีกคนหนึ่งตายก็ตาม จึงได้ฟังศาลตัดสิน ศาลตัดสินให้ผ่าตัดได้ และในที่สุดหมอก็ดำเนินการตามนั้น ซึ่งแน่นอนโจดีรอดและแมรีตาย ประเด็นเชิงคุณธรรมคือ ใครควรเป็นผู้ตัดสินใจในกรณีนี้ พ่อแม่ หรือหมอ หรือใคร และมันเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ ที่มีการผ่าตัดแยกแฝด ไม่ว่าจะเป็กรณีใด นักปรัชญาคูณธรรม นักกฎหมาย นักวิทยาศาสตร์ก็ถกเถียงกันเรื่องนี้พอสมควรเช่นเดียวกันกับกรณีหนูน้อยเอริชา และกรณีเชิงคุณธรรมอื่นๆ

ในช่วงท้ายของบท หลังจากได้เสนอกรณีศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจและการดำเนินการเชิงคุณธรรมอีกสองสามกรณี ผู้เขียนได้นิยามความหมายพื้นฐานของคำว่า “คุณธรรม” ไว้ว่าเป็นความพยายามอย่างที่สุดของบุคคลในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ “มีคำอธิบายอย่างมีเหตุผลที่สุดว่าทำไมจึงทำอย่างนั้น และขณะเดียวกันก็จะคำนึงถึงอย่างถ้วนถี่เกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนและผู้อื่น” (Rachels and Rachels 2007: 14-15) คนที่ควร

ได้รับการนับถือว่าเป็นผู้มีคุณธรรมนั้นต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในสิ่งที่ตนเองจะทำว่าจะส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไรในการกระทำของตน ผู้ที่มีคุณธรรมจะพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้และตรวจสอบการนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นไปใช้ จะไตร่ตรองหลักปฏิบัติจนแน่ใจว่าไม่คลาดเคลื่อน พร้อมจะรับฟังความเห็นและข้อเสนอที่แตกต่าง และจะทำตามผลสรุปที่ได้จากการพิจารณาข้างต้นในที่สุด

เนื้อหาที่เหลืออีก 12 บท ล้วนแล้วแต่เป็นสาระที่มีคุณค่าต่อการศึกษา และกรณีศึกษาที่ทำให้เข้าใจสาระในแต่ละเรื่องได้อย่างดีมาก บทที่ 2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับคุณธรรม บทที่ 3 อธิวิสัยกับคุณธรรม บทที่ 4 ศาสนากับคุณธรรม และแนวคิดด้านอื่นๆ เกี่ยวกับคุณธรรม ซึ่งผู้สนใจควรได้หามาอ่านในรายละเอียดต่อไป

ข้อสรุปและความเห็นเกี่ยวกับหนังสือ

วัตถุประสงค์หลักในการปริทัศน์หนังสือเล่มนี้คือ ต้องการนำเสนอให้เห็นว่า “คุณธรรมกับจริยธรรม” แตกต่างกัน แต่เกี่ยวข้องกัน การใช้สองคำนี้เสมือนคำเดียวกันหรือแทนกันนั้นน่าจะไม่ต้อง คุณธรรมเป็นกระจกสะท้อนการกระทำของบุคคลที่บ่งชี้ว่าบุคคลที่มีการประพฤติปฏิบัติตนแบบนั้นเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นคนมีคุณธรรม การประพฤติปฏิบัติดีนั้นๆ เป็นตัวตนที่แท้จริงของบุคคลนั้นที่แสดงออกจากผลึกความคิดที่ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลจากข้อเท็จจริงรอบด้าน และผู้ปฏิบัติพิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่พึงกระทำต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง ส่วนจริยธรรมนั้นเป็นเพียงแนวปฏิบัติหรือข้อกำหนดที่ตีงามที่ถ้าบุคคลใดยึดเป็น

แนวปฏิบัติและได้ปฏิบัติตามนั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมอันดีงาม และอาจจะเป็นบรรทัดฐานในการวัดความมีคุณธรรมของบุคคลได้ คุณธรรมจึงเป็นคุณลักษณะที่เป็นอุดมการณ์อันสูงส่งในการประพฤติปฏิบัติต่อกันของบุคคลในสังคม แต่ไม่ใช่ว่าเพียงแค่เป็นบุคคลที่รักษาศีลได้ หรือปฏิบัติตามข้อกำหนดบางประการที่สังคม

กำหนดขึ้นแล้วก็เรียกว่าเป็นผู้ที่มีคุณธรรมแล้ว อย่างไรก็ตาม “คุณธรรม” ทั้งในแง่ของความเข้าใจ และคุณธรรมในสังคมนั้น เป็นสิ่งที่คนในสังคมควรใส่ใจและแสวงหาข้อสรุปร่วมกันต่อไป เพราะหนังสือเล่มนี้ และแนวคิดที่ผู้ปริทัศน์นำเสนอไปนั้นยังเป็นประเด็นทางปรัชญา คือจุดเริ่มต้นในการค้นหาความจริงกันต่อไป ดังชื่อหนังสือเล่มนี้นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

Rachels, James and Rachels, Stuart. *The Elements of Moral Philosophy*. 5th ed. Boston: McGraw-Hill, 2007.